

УДК 346.2:347.725

**РЕГУЛЮВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ
ВІДНОСИН: СПРОЩУЄМО ЧИ
УСКЛАДНЮЄМО**

Вікторія ВАСИЛЬЄВА

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

Науково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

<https://orcid.org/0000-0002-7782-5161>

Тетяна ПОПОВИЧ

кандидат юридичних наук, старший
дослідник, учений секретар

Науково-дослідний інститут приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України (Київ)

<https://orcid.org/0000-0003-2292-4530>

Для дослідження цього питання на стику різних наукових напрямів приділяється все більше уваги, особливо у стані політичної невизначеності та інших суспільних загроз. Окремі дослідники за кордоном вивчали такий вплив як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. На макрорівні було виявлено, що різного роду невизначеності та суспільні загрози впливають на фіскальний перерозподіл та економічне зростання. Зокрема, на мікрорівні усі зміни впливають на прийняття рішень фірмами, стратегічні зміни, ефективність інвестицій та інвестиції в дослідження та розробки. У той час як традиційно дослідження переважно зосереджувалися на впливі суспільних загроз на фактори, пов'язані з економічним розвитком, життєво важливо визнати, що оцінка діяльності суб'єктів управління повинна враховувати такі сфери, як культура, суспільство та екологія.

З точки зору макроекономічної точки зору, безліч глобальних досліджень підкреслює, що стан політичної невизна-

UDC 346.2:347.725

**REGULATION OF CORPORATE
RELATIONS: DO WE SIMPLY OR
COMPLICATE**

Vasilyeva, Victoria

Candidate of Legal Sciences,
Senior Researcher

Academician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)

Popovych, Tetiana

Candidate of Legal Sciences, Senior
Researcher, Academic Secretary

Academician F.H. Burchak Scientific Research
Institute of Private Law and Entrepreneurship
of the NALS of Ukraine (Kyiv)

For the study of this issue, more and more attention is paid to the junction of different scientific directions, especially in the state of political uncertainty and other social threats. Individual researchers abroad have studied such an impact at both the macro- and microeconomic level. At the macro level, various uncertainties and societal threats were found to affect fiscal redistribution and economic growth. In particular, at the micro level, all changes affect firms' decision-making, strategic changes, investment efficiency, and investment in research and development. While research has traditionally focused primarily on the impact of societal threats on factors related to economic development, it is vital to recognize that the assessment of governance actors must consider areas such as culture, society, and the environment.

From a macroeconomic point of view, many global studies emphasize that the state of political uncertainty and other public threats hinders the effective fiscal burden in

ченості та інших суспільних загроз перешкоджає ефективному фіскальному навантаженню в державі, підриваючи прагнення до егалітаризму. Ідея егалітарності бере свій початок від утопічної ідеї можливості побудови суспільства рівних. Проте історія розвитку людства довела, що практична реалізація ідеї суспільної рівності призводить до загального зрівняння, нівелювання та нищення особистості. Відтак у подальшому соціально-культурному дискурсі ідея суспільної рівності перетворилася на ідею рівності прав усіх громадян демократичного суспільства.

Самі по собі правові засоби, закріплені у чинному законодавстві, не можуть забезпечити господарюючих суб'єктів відповідними та високоякісними організаційними механізмами. Для досягнення певної міри організованості недостатньо лише нормативної регламентації, а необхідне належне функціонування державних органів як сервісів. Регулювання не може зводитися лише до організаційних засобів, воно повинно бути абстраговане від питань інституціоналізації та розширення регулювання цих відносин.

Як свідчить зарубіжний досвід, самостійність у сфері корпоративних відносин не безмежна (навіть у країнах з розвинутою ринковою економікою), вона перебуває під впливом регулюючого та координуючого впливу органів державного управління. В умовах перехідної економіки система прямого адміністративного управління зазнала глибоких змін. Відбулася заміна планування і прямого контролю непрямим, який спирається, головним чином, на економічні та правові важелі. Часто окремі процеси визначаються шляхом застосування процедур саморегулювання.

Результати нашого дослідження надають переконливі докази того, що стан політичної невизначеності та інших суспільних загроз може мати значний негативний вплив на ефективність тріади компанії. Цей несприятливий ефект насамперед пояснюється внутрішньою невизначеністю у корпорації, що може спричинити часту зміну в системі

the state, undermining the desire for egalitarianism. The idea of egalitarianism originates from the utopian idea of the possibility of building a society of equals. However, the history of human development has proven that the practical implementation of the idea of social equality leads to the general leveling, leveling and destruction of the individual. Therefore, in the subsequent socio-cultural discourse, the idea of social equality turned into the idea of equal rights of all citizens of a democratic society.

By themselves, the legal means enshrined in the current legislation cannot provide business entities with appropriate and high-quality organizational mechanisms. In order to achieve a certain degree of organization, only normative regulation is not enough, but the proper functioning of state bodies as services is necessary. Regulation cannot be reduced only to organizational means; it must be abstracted from issues of institutionalization and expansion of regulation of these relations.

As foreign experience shows, independence in the field of corporate relations is not unlimited (even in countries with a developed market economy), it is under the influence of regulatory and coordinating influence of state administration bodies. In the conditions of a transitional economy, the system of direct administrative management has undergone profound changes. There has been a replacement of planning and direct control by an indirect one, which relies mainly on economic and legal levers. Often individual processes are determined by applying self-regulation procedures.

The results of our study provide compelling evidence that the state of political uncertainty and other societal threats can have a significant negative impact on the performance of a company's triad. This adverse effect is primarily due to internal uncertainty in the corporation, which can cause frequent changes in the corporate governance system. By shedding light on these dynamics, our research contributes to a deeper understanding of the challenges companies face in maintaining and improving their performance in the context

корпоративного управління. Проливаючи світло на цю динаміку, наше дослідження сприяє глибшому розумінню проблем, з якими стикаються компанії, підтримуючи та покращуючи свою ефективність у контексті стану політичної невизначеності та інших суспільних загроз.

Ключові слова: регулювання, господарське право, корпоративне право, товариство, учасники, засновники, договір, корпоративне управління

Конституція України декларує, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. У ст. 42 визначено право кожного на підприємницьку діяльність, що не заборонено законом. Частинами 3 та 4 цієї ж статті встановлено обов'язок держави щодо захисту підприємницької діяльності. Цей захист стосується конкуренції, прав споживачів, здійснення контролю за якістю та безпечністю продукції й усіх видів послуг і робіт, сприяння діяльності громадських організацій споживачів, регулюванню внутрішньої організації відносин підприємств тощо. Останні два десятиліття держава приділяє особливу увагу корпоративних відносинам, їх регулюванню, створенню системи захисту та контролю.

Розпочали дослідження питань розвитку корпоративних відносин в Україні такі науковці, як Балабанова Л. В., Мажинський Р. В. [1], Бобровська О. Ю. [2], Вінник О. М. [3], Євтушевський В.А. [4], Крупчан О. Д., Луць В. В. [5], Спасибо-Фатєєва І.В. [6], в роботах яких були розпочаті дослідження про теоретичні та практичні питання формування організаційно-економічних механізмів і організації системи корпоративного управління, методів фінансування та оцінки ефективності діяльності акціонерних товариств, становлення корпоративного сектору та формування організаційних корпоративних структур, а також розпочато піднімання питання про удосконалення власної національної моделі корпоративного управління.

Для дослідження цього питання на стику різних наукових напрямів приділяється все більше уваги, особливо у стані політичної невизначеності та інших суспільних загроз. Окремі дослідники за кордоном вивчали такий вплив як на макро-, так і на мікроекономічному рівні. На макрорівні було виявлено, що різного роду невизначеності та суспільні загрози впливають на фіскальний перерозподіл та економічне зростання. Зокрема, на мікрорівні усі зміни впливають на прийняття рішень фірмами, стратегічні зміни, ефективність інвестицій та інвестиції в дослідження та розробки. У той час як традиційно дослідження переважно зосереджувалися на впливі суспільних загроз на фактори, пов'язані з економічним розвитком, життєво важливо визнати, що оцінка діяльності суб'єктів управління повинна враховувати такі сфери, як культура, суспільство та екологія [7].

Нещодавні дослідження показали, що стан політичної невизначеності може спонукати управлінський корпус підприємства віддавати пріоритет економічним вигодам за рахунок стану повітря та контролю забруднення [8]. З огляду на те, що усі компанії відіграють ключову роль у місцевому економічному розвитку, зміни на рівні держави глибоко впливають на їхні інвестиції в захист навколишнього середовища, соціальну відповідальність та управління. Таким чином, важливо дослідити вплив зовнішніх факторів на ефективність корпоративної тріади «довкілля, соціальна відповідальність та управління». Ця тріада в цілому представляє інвестиційну філософію та корпоративний рейтинговий стандарт, який надає пріоритет екологічній стійкості, соціальній відповідальності та міцному корпоративному управлінню над традиційними фінансовими показниками. Це дослідницьке завдання спрямоване на те, щоб заохочувати фірми віддавати пріоритет факторам тріади у своїх процесах прийняття рішень, що зрештою сприяє сталому економічному розвитку.

of political uncertainty and other societal threats.

Keywords: regulation, business law, corporate law, society, participants, founders, contract, corporate management

З точки зору макроекономічної точки зору, безліч глобальних досліджень підкреслює, що стан політичної невизначеності та інших суспільних загроз перешкоджає ефективному фіскальному навантаженню в державі, підриваючи прагнення до егалітаризму. Ідея егалітарності бере свій початок від утопічної ідеї можливості побудови суспільства рівних. Проте історія розвитку людства довела, що практична реалізація ідеї суспільної рівності призводить до загального зрівняння, нівелювання та нищення особистості. Відтак у подальшому соціально-культурному дискурсі ідея суспільної рівності перетворилася на ідею рівності прав усіх громадян демократичного суспільства. Але й у такому розумінні ідея рівності також виявилася непродуктивною, оскільки надання прав ще не означає наявності можливості їх здійснення [9]. Ця нерівність нині проявляється на різних рівнях корпоративного управління, коли посадові особи віддають перевагу економічному зростанню як важливому показнику ефективності, а різні зміни слугують важливим механізмом, за допомогою якого органи управління можуть формувати економічні результати за допомогою контролю персоналу. Персонал у цій системі є найбільш вразливою ланкою. Однак усі зміни мають і несприятливі наслідки, оскільки вони змушують віддавати пріоритет економічним вигодам над екологічними проблемами, такими як якість повітря та контроль забруднення, таким чином перешкоджаючи досягненню екологічних цілей. Тобто на рівні корпорацій може нівелюватися управління екологічними ризиками. Це також впливає на загальний стан здоров'я та задоволеності населення того чи іншого регіону. Частиною цього населення є персонал корпорації, що негативно відображається як на внутрішніх, так і на зовнішніх ризиках цієї корпорації.

Важливо зазначити, що інвестиції в охорону навколишнього середовища, соціальну відповідальність і корпоративне управління зазвичай не приносять миттєвого фінансового прибутку для компаній. Таким чином, покращення ефективності ESG компанії часто потребує державної політики та субсидійної стратегії для забезпечення «стимулювання» керівництва та підтримки інвестицій в соціо-екологічні сфери. Державні субсидії та окремі політичні ініціативи відіграють вирішальну роль у покращенні корпоративної ефективності ESG та заохоченні сталих інвестицій. ESG розшифровується як екологія (Environmental), соціальний розвиток (Social) та корпоративне управління (Governance) [10]. Однак у політичній системі на світовому рівні існує загальна проблема, відома як «нові чиновники ігнорують попередні зобов'язання». Це означає, що новопризначені посадові особи можуть не визнавати контракти, зобов'язання, борги та дії своїх попередників. Отже, існує ризик перерви в єдиній політиці, оскільки нові посадовці можуть визначити пріоритети для власних цілей ефективності та виявляти небажання підтримувати ініціативи та політику своїх попередників. Як наслідок, політики підтримки та субсидії, які раніше надавали колишні чиновники для корпоративного розвитку ESG, можуть бути відкладені або відмовлені. Відсутність підтримки та мотивації може перешкодити підприємствам реалізовувати проекти сталого розвитку, що зрештою призводить до зниження ефективності ESG.

Тобто усе ґрунтується на стабільності в державі. Держава встановлює «правила гри» від для започаткування власної справи до поведінки на ринку, в межах яких суб'єкти підприємництва мають певну свободу. Регулююча роль держави мала би полягати, насамперед, у чіткості, послідовності, однозначності законодавчого визначення та дотримання (виконання) відповідних правових норм щодо стратегічних напрямів розвитку вітчизняного ринкового господарства, розвиненості системи державних гарантій реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, звуженні сфери прямого державного втручання у внутрішню діяльність підприємців, налагодженні дієвого та результативного державного контролю.

Хоча державне регулювання підприємницької діяльності ґрунтується на законодавстві, однак не вичерпується ним, оскільки це складний процес, що охоплює комплекс різноманітних організаційно-правових заходів. Організаційний аспект державного регулювання виявляється у створенні певних державних органів і наділенні їх відповідними повноваженнями для цілеспрямованого впливу на внутрішньогосподарські відносини.

Самі по собі правові засоби, закріплені у чинному законодавстві, не можуть забезпечити господарюючих суб'єктів відповідними та високоякісними організаційними механізмами. Для досягнення певної міри організованості недостатньо лише нормативної регламентації, а необхідне належне функціонування державних органів як сервісів. Регулювання не може зводитися лише до організаційних засобів, воно повинно бути абстраговане від питань інституціоналізації та розширення регулювання цих відносин.

Значний масив законодавства, складність управлінських рішень згідно з вимогами законодавства спричинює неможливість регулювання такого роду відносин без організаційного впливу відповідних державних органів. Організаційні заходи становлять правоорганізуючу функцію діяльності, розробка і фактичне здійснення яких спрямовані на забезпечення реалізації правових норм. Результативність правових засобів у досягненні поставленої мети залежить не тільки від їх фіксації в законодавстві, а й значно більшою мірою – від належної організації їх застосування, що включає визначення компетенції відповідних органів, наділених такими повноваженнями, оптимальний вибір правового засобу, додержання вимоги процесуального (процедурного) законодавства, забезпечення виконання рішень, що приймаються компетентними органами тощо.

Державне регулювання в цілому і його окремі засоби та сфери, зокрема, підлягають аналітичній оцінці з метою з'ясування можливостей його вдосконалення шляхом дерегуляції, зокрема, у корпоративній сфері. Слід зазначити, що ці відносини є комплексними і динамічними, змінюються в часі, внаслідок чого іноді важко провести межу між публічним (суспільним) і приватним секторами.

Як свідчить зарубіжний досвід, самостійність у сфері корпоративних відносин не безмежна (навіть у країнах з розвинутою ринковою економікою), вона перебуває під впливом регулюючого та координуючого впливу органів державного управління. В умовах перехідної економіки система прямого адміністративного управління зазнала глибоких змін. Відбулася заміна планування і прямого контролю непрямим, який спирається, головним чином, на економічні та правові важелі. Часто окремі процеси визначаються шляхом застосування процедур саморегулювання.

Ще у 2017 році Офіс ефективного регулювання [11] запропонував свій аналіз ефективності інституту саморегулювання. Так, було визначено, що на законодавчому рівні на сьогодні немає єдиного визначення мети та цілей впровадження саморегулювання, а із діючих в сфері саморегулювання законів лише у двох (Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» та Законі України «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності») визначено мету утворення саморегулювальних організацій.

Тут ми одразу бачимо помилковість тверджень Офісу ефективного регулювання. Академічний словник української мови визначає саморегулювання як регулювання, що здійснюється в організмі внутрішніми силами, без стороннього втручання, впливу [12].

При проведенні аналогії з корпоративними відносинами ми можемо сказати, що для саморегулювання створення саморегулювальних організацій не є панацеєю чи єдиним виходом. Саморегулювальні організації можуть виникати лише у разі потреби. Саморегулювання корпоративних відносин здатне існувати на рівні внутрішнього регулювання, без стороннього втручання, впливу. Статут, засновницький договір чи інша форма договору, що виникає в процесі утворення суб'єкта корпоративних відносин (юридичної особи), має змогу стати єдиним актом регулювання корпоративних відносин. Дерегуляція відносин в державі, в цілому, має відбуватися найактивніше. Зловживання будуть завжди, але їх відсоток може бути суттєво зменшено шляхом перетворення держави з гегемона на сервіс.

Результати нашого дослідження надають переконливі докази того, що стан політичної невизначеності та інших суспільних загроз може мати значний негативний вплив на ефективність тріади компанії. Цей несприятливий ефект насамперед пояснюється внутрішньою невизначеністю у корпорації, що може спричинити часту зміну в системі корпоративного управління. Проливаючи світло на цю динаміку, наше дослідження сприяє

глибшому розумінню проблем, з якими стикаються компанії, підтримуючи та покращуючи свою ефективність у контексті стану політичної невизначеності та інших суспільних загроз.

Посилання:

1. Балабанова Л. В., Мажинський Р. В. Управління маркетинговим потенціалом підприємства: монографія. Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. 144 с.
2. Бобровська О. Ю. Корпоративне управління в місцевому самоврядуванні: монографія. Донецьк: ДРІДУ НАДУ, 2008. 284 с.
3. Вінник О. М. Публічні та приватні інтереси в господарських товариствах: проблеми правового забезпечення: монографія. Київ: Атіка, 2009. 252 с.
4. Євтушевський В. А. Основи корпоративного управління: навч. посіб. К.: Знання-Прес, 2002. 317 с.
5. Корпоративне право України: становлення та розвиток. Зб. наук. праць (За матеріалами міжрегіональної наук.-практ. конф., м. Івано-Франківськ, 26 – 27 вересня 2003 р.). Редкол.: О. Д. Крупчан (голова), В. Д. Басай, В. В. Луць та ін. К.: НДІ приватного права і підприємництва АПрН України, 2004. 428 с.
6. Спасибо-Фатєєва І. В. Поняття корпоративного права. Вісник Академії правових наук України. № 4 (19). X.: Право, 2000. С. 110-114.
7. Li H., Zhou L.-A., 2005. Political turnover and economic performance: the incentive role of personnel control in China. J. Public Econ. 89, 1743–1762. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2004.06.009>.
8. Olga Vinnichuk Political uncertainty as a component of the development of Ukrainian society. SHV. 2016. Вип. 2. № 2. С. 7-12. <https://doi.org/10.23939/shv2016.02.007>.
9. Дороніна Т. О. Егалітарність (егалітаризм, егалітарна свідомість). Енциклопедія прав людини: соціально-педагогічний аспект: монографія. Житомир: Волинь, 2014. С.157-160.
10. ESG та сталий розвиток. URL: <https://business.diia.gov.ua/esg>.
11. Зелена книга «Саморегулювання в Україні». URL: https://cdn.regulation.gov.ua/b8/48/e7/73/regulation.gov.ua_Саморегулювання%20в%20Україні_12.07.18.pdf.
12. Словник української мови: в 11 томах. Т. 9. 1978. С. 44.

Статтю було подано
Статтю було доопрацьовано
Статтю було прийнято

05.03.2024
12.03.2024
15.03.2024

The article was submitted
The article was revised
The article was accepted